

Max Shachtman: Gav bolsjevismen upphov till stalinismen?

[Denna artikel är tredje delen av Shachtmans recension av Bertram D Wolfes bok **Three Who Made a Revolution**, en recension som i sin tur var en del av en serie artiklar/recensioner om olika biografier om Stalin. Ur **The New International**, [vol XVI nr 4](#), juli–augusti 1950, s 217–234. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Det är svårt att säga vilka som har skrivit flest absurditeter om Lenins ”organisatoriska principer”: stalinisterna som försöker bevisa att deras totalitära partiregim är helt i överensstämmelse med de åsikter som Lenin för fram, eller de moderna antibolsjevikerna som hävdar, att även om de två inte är helt identiska så ledde Lenins åsikter och praktik ändå direkt till den nuvarande stalinistiska regimen. De utgör kompletterande och ömsesidigt parasitära delar i en arbetsdelning som med framgång har ödelagt miljontals människors tänkande, där den ena säger att totalitär tyranni leder till (eller är!) socialism och den andra att socialism inte kan leda till något annat än totalitär tyranni.

Som antingen utförare av eller offer för förfalskningar har båda så fullständigt och våldsamt fel att det skulle krävas många böcker bara för att gräva fram och sätta fakta i rätt samband med varandra. Det handlar inte bara om att rätta till historieskrivningen – det är av sekundär betydelse. Det handlar framförallt om att återuppta den försenade kampen för socialismen, som Stalin fullkomligt övergav för att slå in på en reaktionär linje och Wolfe övergav lika fullkomligt för att slå in på en annan reaktionär linje.

I Lenins uppfattning om ”partiapparaten”, dess roll i förhållande till arbetarklassen, hittar Wolfe (vilken populär författare gör inte det nuförtiden?) ”fröet till ett partis diktatur över proletariatet, som utövas i dess namn”, dvs. fröet till stalinismen. Utifrån detta drag hos bolsjevismen reser Wolfe den tredje pelaren i sin analys. Han påminner oss om att Trotskij tidigt varnade för det oundvikliga resultatet av Lenins uppfattning:

Partiorganisationen kommer därefter att ersätta partiet som helhet; sedan kommer centralkommittén att ersätta organisationen; till slut kommer en enda diktator att ersätta centralkommittén.

”Har historien någonsin uppfyllt en profetia mer ödesdigert?” utropar Wolfe. Sanningen är att om profeter inte hade bättre exempel än detta på hur de bekräftas av historien, vore yrket i ett bedrövligt tillstånd. Med all respekt för Trotskij krävs det, för att se stalinismen som ett förverkligande av Trotskijs ”Cassandraliknande föraning” (Wolfes ord) om Lenins uppfattning, en välutvecklad förmåga till ytlighet och ett utvecklat ignorera – vi kommer inte att säga manipulerande – av historiska fakta. ”Föreningen” förverkligades *inte alls*, och Trotskij var inte den siste som insåg det.

Men innan vi slår fast det, ska vi först se vad det är som gör Lenins åsikter så förkastliga i Wolfes ögon. Snarare försöka se, ty på denna punkt är Wolfe antingen tvetydig eller diffus, eller så håller han helt enkelt tyst. Han gör nästan recensentens uppgift förbryllande. Trots att vi uppmärksamt läser sida efter sida i Wolfes bok lyckas vi inte avslöja exakt vad det är i Lenins teorier om ”partiapparaten” som ledde till stalinismen.

Var det Lenins uppfattning om vem som är berättigad till medlemskap i partiet? Wolfe beskriver konflikten vid partikongressen 1903 om partistadgarnas berömda första paragraf. Lenins förslag

definierade en partimedlem som ”den som godtar partiets program och stöder det både materiellt och genom personlig medverkan i en av partiorganisationerna”. Martov, ledare för det som skulle bli mensjevikerna, föreslog att de kursiverade orden skulle ersättas med följande: ”genom regelbundet personligt samarbete under ledning av någon av dess organisationer”. Martovs formulering fick stöd från majoriteten av delegaterna.

Wolfe beskriver Lenins åsikt negativt, vilket är hans heliga rätt. Men vad var det för fel med den? Wolfes svar är en menande blinkning och en förnumstig nickning, som om han sa: ”Nu kan ni se vart Lenin var på väg ända från början, eller hur? Nu vet ni vad bolsjevismens själva ursprung var. Om ni verkligen vill spåra stalinismens historiska rötter, så har ni en av de robustaste och mest elakartade rötterna där.”

Men trots blinkningar och nickningar föreslog Lenin bara en stadga som hade varit och var då, och ända sedan dess har varit, vardagsmat i *alla* socialistiska partier som vi någonsin har hört talas om, nämligen att man för att anses vara en partimedlem, med rätt att bestämma den politik och ledning som alla medlemmar måste följa, måste tillhöra en av partiets avdelningar. Det kan väl förefalla vara en i högsta grad demokratisk procedur, för att inte tala om dess andra förtjänster.

Med Martovs formulering avgörs politiken och ledarskapet i det parti du tillhör av personer som får titeln partimedlem i utbyte mot ”samarbete” utan tvång att tillhöra någon av dess organiserade avdelningar. Det är de borgerliga partiernas helt igenom byråkratiserade politiska apparater som kännetecknas av den sorts ”partimedlemskap” som Martovs formulering föreslog, och det är ett av de sätt på vilket ledarskapet och partiets politik avskiljs från gräsrötternas kontroll. Men vilket socialistiskt parti, oavsett politisk inriktning, känner Wolfe till som någonsin har antagit en parti-stadga av den sort Martov föreslog? August Claessens’ och Algernon Lees [amerikanska] Socialdemokratiska federation är inte helt anfrätt av bolsjevism, sägs det. Men anta att någon skulle förespråka att medlemskap i SDF skulle erbjudas till personer som samarbetar med federationen under ledning av en av dess avdelningar utan att faktiskt ansluta sig till en avdelning. Dessa 90-åringar skulle omedelbart uppbåda all återstående muskelkraft för att krossa den djärve förespråkaren som en galning, som hotar SDF:s integritet och de ”leninistiska organisationsprinciper” som de tar ännu mer för givna än de hemska berättelserna om bolsjevismens historia.

Eller anta att rollerna hade varit omkastade, och att det var Lenin som hade förespråkade Martovs formulering 1903. Föreställ er bara hur snabbt huvuden skulle nicka förnumstigt och ögon blinka menande, och hur djupsinniga slutsatser som skulle dras om bolsjevismens grymma natur så tidigt som vid sin födsel! Och det lustiga är att rollerna verkligen *kastades* om, åtminstone från Martovs sida! Wolfe är omedveten om det, men i sin historia om den ryska socialdemokratin påminner Martov oss om att mensjevikerna under inverkan av revolutionen 1905, vid sin partikonferens i Petersburg detta år ”övergav de gamla partistadgarnas första paragraf [dvs. Martovs formulering 1903] som försvagade organisationens strikta partikaraktär i så måtto som den inte gjorde det obligatoriskt för alla partimedlemmar att ansluta sig till bestämda partiorganisationer.” Så omkring två år efter debatten i London antog mensjevikerna själva Lenins definition av partimedlemskap, och det finns inga tecken på att de någonsin ändrade den senare. Åtminstone från och med då var Lenins åsikt aldrig *verkligt* omtvistad. Det är först nuförtiden som den smetas ut på den bolsjevikfientliga litteraturens sidor, med alla möjliga sorters lömska men alltid odefinierade hänvisningar till olycksbådande övertoner, undertoner och undermeningar.

Var det Lenins intolerans mot åsiktsskillnader i partiet, hans uppfattning om ett monolitiskt parti som bara tillät lydnad mot ett starkt centraliserat, självutnämnt och självförevigande ledarskap, hans enväldiga beslutsamhet att få som han ville oavsett konsekvenserna, med en förkärlek för att splittra rörelsen när han inte fick sin vilja fram? Detta är välbekanta anklagelser mot bolsjevismen, och i synnerhet mot Lenin. Wolfe kunde ha gjort nyskapande bidrag till dessa anklagelser genom att lägga fram en del fakta för att underbygga dem. Istället föredrog han att upprepa dem, och mer än en gång.

Vi har varken någon önskan eller behov av att helgonförklara Lenin, eller betrakta hans verk som heliga texter. Han var historiens största revolutionära ledare, och det räcker gott och väl för att trygga hans ställning, både mot förtalare och ikonmålare. Om vi inte kände till något om honom, så borde det vara säkert att anta att han hade sina personliga och politiska fel. Att höra om honom bara bekräftar detta oskyldiga och inte särskilt upplysande antagande. Han var hängiven den socialistiska friheten och hans hängivenhet var varaktig och lidelsefull. Som en motståndare, Paul Axelrod, sa, ”finns det ingen annan man som är upptagen med revolution 24 timmar om dagen, som inte tänker på något annat än revolutionen, och som till och med i sömnen bara drömmer om revolutionen.” I brackornas och finsmakarnas ögon, för att inte tala om den gamla ordningens försvarares ögon, gör det honom till fanatiker. Det var hans styrka. Som ett resultat av det var han en passionerad föreläsare av det verktyg som han ansåg vara oumbärligt för revolutionen, partiet, att dess tänkande skulle vara skarpt och klart. Det fick honom av nödvändighet i konflikt med andra, och inte bara med amatörer utan också med revolutionärer som var lika hängiven socialismen som han. Under polemik och överhuvudtaget under fraktionsstrider (som ingendera faktiskt uppfanns av Lenin, och som bara går att undvika genom att helt och hållet avhålla sig från politiken) var han bestämd, själv-säker och kompromisslös. Det är lätt att tänka sig sämre egenskaper. Men det var egenskaper som i ögonen på svikare och dumskallar gjorde honom omöjlig att förstå eller odräglig. Om han, vilket ofta var fallet, överdrev eller tog på sig för mycket, så var det i allmänhet för att ingen hjälpte honom genom att komma på en metod för att polemisera eller driva fraktionskamp utan risk för överdrifter. (Att läsa Wolfe, t ex, visar att en sådan metod fortfarande behöver uppfinnas. Bara att *hans* överdrifter inte ens har någon ursäkt.) Men allt detta, och en hel del mer, om Lenin börjar inte ens bevisa ”standardanklagelserna” mot honom.

Ta splittringar. Wolfe säger att ”när det handlar om splittringar var Lenin ständigt den aggressive”. Det är ett kategoriskt uttalande – ett av de få som Wolfe gör. Han föredrar i allmänhet att gå omvägar. För att illustrera hur mycket struntprat det är i detta uttalande kan vi ta den berömda partikongressen 1903 då det ryska socialdemokratiska partiet splittrades. Det fördes en våldsamt kamp om den ovan nämnda partistadgans första paragraf. Lenin besegrades efter en två dagar lång debatt. Men han rusade inte från kongressen eller partiet. Men tidigare under mötet besegrade de delegater som leddes av Lenin och Martov, och även Axelrod, Trotskij och Plechanov, klart det judiska Bunds ståndpunkt om autonomifrågan. Bund vägrade att vika sig för majoriteten och lämnade kongressen. Ingen predikan från Wolfe om enhetens dygder och splittringars synd.

Sedan röstade kongressen, inklusive Lenin och Martov, mot en separat organisering kring den ”ekonomistiska” tidningen **Rabotjeje Djelo**. Varvid två ekonomistiska delegater lämnade kongressen. Fortfarande ingen predikan från Wolfe. Sedan antog kongressen med en liten men dock majoritet Lenins motion om en redaktion för **Iskra** bestående av Plechanov, Lenin och Martov, mot den

avgående redaktionen som hade innehållit veteraner som Axelrod och Zasulitj. Varvid Martov tillkännagav sin vägran att lyda beslutet – att tjänstgöra på redaktionen – och splittringen mellan mensjeviker (minoritet), som de nu kallades, och bolsjeviker (majoritet) blev ett faktum. Slutsats? ”När det handlar om splittringar var Lenin ständigt den aggressive”.

Givetvis var Lenin ansvarig för en splittring här eller där! Att förneka det vore absurt, likaså att känna sig urskuldande för det. Men det är intressant att se hur Wolfe använder olika måttstockar i olika fall – barskt moralistisk mot bolsjevikerna och moderligt öm gentemot deras motståndare. Han citerar Lenin när han skriver att han inte kunde förstå varför Bund bröt med kongressen, ”det var ju herre över situationen och kunde ha fått igenom många saker”, och konstaterar sedan med högdragen barskhet:

Under hela sitt liv förknippade Lenin ”opportunistisk” med moralisk gemenhet, och han fann det svårt att förstå att dessa män i Bund och **Rabotjeje Djelo** kunde ha fasta övertygelse, egna principer, och att de inte skulle nöja sig med att ”få igenom” det han betraktade som opportunistiska åtgärder om de besegrades.

Lyckliga bundister att ha en så sympatisk förespråkare! Lenin hade svårt att förstå, men Wolfe han förstår. Om folk har fasta övertygelser och principer, ska de trots allt inte, om de besegras i sin egen organisation, gå med på att överge dem bara för enhetens skull. De kommer inte det och borde det inte. Hellre en splittring än det! Allt detta gäller bundister, ekonomister, mensjeviker och andra motståndare till bolsjevikerna. Men inte bolsjevikerna själva. Även om deras principer och övertygelser inte var mindre fasta, så förtjänar de inte en sådan kärleksfull hänsyn. Varför inte? För att ... för att ... tja, för att när det handlar om splittring var Lenin ständigt den aggressive.

Sagan om Lenins ”intolerans” mot motståndare i partiet har berättats på dussintals språk. I bästa fall (de är sällsynta) betraktas historien genom dagens stalinistiska regims fullständigt förvrängande glasögon. I värsta fall (det vill säga som regel) förfalskas historien helt eller delvis. Åtminstone nio gånger av tio bestod Lenins ”intolerans” mot motståndarna av det faktum att han vägrade godta deras ståndpunkt i en fråga.

Fenomenet är välkänt för alla som under någon längre tid har varit aktiva inom politiken, speciellt inom de arbetarrörelser där politiken inte är ett intellektuellt tidsfördriv utan tas på största allvar. En person som för fram en åsikt i någon fråga, men tillägger att hans motståndares åsikt troligen är lika bra, om inte bättre – där har vi en tolerant person. Om han säger att det egentligen kvittar om organisationen antar hans åsikter eller inte – där har ni en tolerant person. Om vederbörande inte är ohövlig nog att energiskt försöka värva anhängare för sin åsikt och tillsammans med sina första anhängare planerar hur de ska få majoritet för den – det är också en tolerant person. Eller om hans uppfattning mirakulöst vinner stöd från, låt oss säga organisationens kongress, och han då tillkännager att han är beredd att avsäga sig ledarskapet till sina motståndare som är mot hans ståndpunkt, och som inte ens med bästa vilja i världen skulle kunna genomföra den antagna politiken med entusiasm eller förståelse – där har ni en ytterst tolerant person. Han är förvisso inte alls som Lenin. Han skiljer sig från Lenin genom att inte ta sina åsikter eller sin organisation – eller sig själv – på särskilt stort allvar. Han är med i politiken över helgen, värmd av de ljusa tankarna, att han efter att ha återvänt till sin vanliga sysselsättning har lämnat efter sig ett minne som är helt obesudlat av minsta leninistiska fläck.

De syftningar som i allmänhet görs om Lenins ”intolerans” är egentligen uträknade att ge intryck av

att han påtvingade bolsjevikerna en säreget diktatorisk regim där hans ord, eller i bästa fall centralkommitténs ord, var en lag som inte gick att ifrågasätta utan att drabbas av de allra hårdaste straff. En oförberedd läsare tenderar att tänka på Lenins organisation som Stalins – visserligen inte precis samma, men som en bara något modifierad version.

Jämförelsen är helt orimlig. Fram till 1917 var den ryska revolutionära rörelsen en olaglig, underjordisk rörelse som arbetade under det tsaristiska enväldets besvärliga förhållanden. Trots det hade den bolsjevikiska rörelsen på det hela taget mer verklig demokrati i sin organisation, mer åsikts- och yttrandefrihet, ett friare och hälsosammare inre liv, än åtminstone nio tiondelar av Europas andra socialistiska eller fackliga organisationer, varav de flesta kunde glädja sig åt en laglighet och andra bekvämligheter som ryssarna inte ens kunde drömma om. Det gällde inte bara förhållandet mellan bolsjevik och mensjevik när de bara representerade konkurrerande fraktioner i ett mer eller mindre enat parti, utan också bland bolsjevikerna själva, först som fraktion och efter 1912 som ett självständigt parti. Stalinregimens avskyvärda monolitism var helt okänd – ingen drömde ens om den – bland bolsjevikerna. Politiska tendenser bildades utan minsta hinder, och om de löste upp sig var det inte under något som helst tvång. Den officiella ledande kommittén hade alltid sitt centrala organ – fraktionens eller partiets språkrör – men om och om igen gavs tidningar ut under ledning av politiska grupper eller tendenser i partiet och till och med (eller snarare särskilt!) i bolsjevikfraktionen (senare i bolsjevikpartiet) själv. Även efter att bolsjevikerna hade tagit makten var denna tradition så stark och normal och djupt rotad, att det under den nya sovjetregimens mest riskabla period var möjligt för grupper av oliktänkande bolsjevik att inte bara ge ut egna tidningar och tidskrifter självständigt från centralkommittén utan också angripa denna kommitté (och givetvis Lenin!) med yttersta frihet och ... utan att straffas.

Tre olika organ för tendenser eller grupper eller fraktioner diskuterade frågor rörande partiteori, partipolitik, partiorganisering och partiledarskap på ett fullständigt, fritt och öppet sätt som var okänt för andra av tidens arbetarorganisationer, och förvisso inte har haft någon jämlike sedan stalinismens framväxt. Tanken på ”hemliga” eller ”interna” diskussioner om rörelsens politiska eller teoretiska frågor, som Zinovjev och Stalin införde under revolutionens nedgångsperiod, och som nu tyvärr även självutnämnda marxistiska organisationer anser vara en alldeles utmärkt ”bolsjevikisk” praktik, var helt enkelt okänd bland bolsjevikerna – och kom ihåg, även när de var en olaglig, polisförföljd och polisinfiltrerad rörelse! Lenins samlade verk består till stor del av öppna ”interna partidiskussioner”, och innehållet i dussintals olika fraktionstidningar och pamfletter tillhandahåller bevis på detta rika, fria och öppna partiliv. I detta avseende kan ingen annan av den tidens socialistiska organisationer ens *mäta sig med* bolsjevikerna.

Inte ens under sina bästa dagar hade den tyska socialdemokratin ett lika fritt och demokratiskt organisatoriskt-politiskt liv, varken medan det var ett förbjudet parti eller efteråt under den lagliga perioden. Till och med Marx och Engels måste ibland strida för att få sina åsikter publicerade i den tyska pressen, och deras kamp var inte oföränderligt framgångsrik. Bland bolsjevikerna hörde man aldrig något sådant, och inte bara vad gäller Marx eller Engels eller Lenin, utan också talespersoner från någon impopulär gruppering eller fraktion i partiet.

Läs, eller läs ytterst noggrant om, alla bolsjevikfientliga historier eller kommentarer och se vilka *fakta* som handlar om hur Lenins ”organisatoriska principer” fungerade i praktiken. Ni kommer att hitta alla möjliga anspelningar, påståenden, insinuationer, dunkla hänsyftningar, grymtningar, gri-

maser, ansatser, blinkningar och nickningar. Ni kommer att hitta skvaller, småprat om fraktionella överdrifter som är ”normala” under upphetsade fraktionsstrider, kittlande berättelser om de bolsjevikiska ekonomiska tillgångarnas ”tveksamma” källor, som är utformade för att chockera våra fromma affärs- och fackföreningskretsars sinnen, och givetvis en hel del rena förfalskningar utan spackel, schellack eller fernissa. Men det skulle förvåna om man kunde hitta ett enda fakta om regimen i bolsjevikpartiet eller -fraktionen som motsäger de uppgifter som har återopats här om hurudan regimen verkligen var. Och det är denna regim, som den verkligen existerade, som påstås ha lett till stalinismen! Det är denna tradition som sägs ha hjälpt stalinismen att uppstå och segra! Stalinismen vilar sig på den på exakt samma sätt som kniven vilar på det hjärta som den har huggit.

Eller anta att Wolfe eller någon annan bolsjevikfientlig författare under sökandet efter fakta om Lenin och den gamla bolsjevikiska rörelsen hade upptäckt saker om dem som är kända om andra ledare och andra politiska grupper. Under **Iskras** första tid t ex, fick Plechanov *två röster*, för att säkerställa hans makt över redaktionen som var jämnt delad mellan ”gamla” och ”unga”! Om det hade hänt med Lenin – då eller någon annan gång under hans liv – kan ni tänka er de sidor – nej kapitel – som på varenda rad skulle fyllas av ursinne, som skulle hävda att detta var själva bolsjevismens väsen, leninismens själva kärna, det definitiva och ovedersägliga beviset för att den var havande med stalinismen från den dag den föddes?

Eller ta Rosa Luxemburg, som, skriver Wolfe generöst och helt riktigt, var ”en enastående förespråkare för en revolutionär politik och framstående försvarare av demokrati inom arbetarrörelsen”. Ändå anslöt hon sig till teorin om den permanenta revolutionen, som, säger Wolfe, ledde till stalinismen. Hennes parti var, på inte särskilt demokratiska grunder, mot arbetardeputerades sovjeter under revolutionen 1905. Hon och hennes parti var mot den demokratiska parollen om [nationell] självbestämmanderätt, och det på en grundval som objektivt var reaktionär. Hennes parti (vi talar om Polen och Litauens socialdemokratiska parti) var mot tanken på formellt partioberoende massfackföreningar och hävdade envist att fackföreningarna måste förkunna sin lojalitet mot det revolutionära partiet. Och trots hennes kritik mot Lenins ”organisatoriska principer” var regimen i hennes eget parti i Polen utomordentligt fraktionellt, snävt, supercentralistiskt disciplinerat och långt mer ”byråkratiskt” än något bolsjevikerna någonsin var skyldiga till.

Antibolsjevikerna har absolut ingenting gemensamt med Luxemburg och använder henne på ett makabert sätt mot Lenin, men om denna bakgrund hade hittats i bolsjevikernas historia, kan ni föreställa er kalabaliken på tolv språk?

Eller ta narodnikerna (populisterna) som Wolfe hyser en så omåttlig vördnad för. Under sin första tid utnyttjade dessa andliga (och politiska) anfäder till socialistrevolutionärerna, övertygade men primitiva revolutionärer – med världens bästa avsikter – de ryska böndernas antisemitiska pogromstämningar och gav till och med ut flygblad som uppmuntrade dem. Kan ni tänka er vad de bolsjevikfientliga akademikerna skulle gjort av det, om det skulle ha återfunnits i bolsjevikernas eller deras föregångares historia? Eller vad de skulle säga om bolsjevikerna hade hävdad att Kerenskijis roll 1917 ”härörde från” narodnikernas antisemitiska avvikelser fyra decennier tidigare?

Sådana exempel kan återopas nästan i det oändliga – men inte avseende Lenin och bolsjevikerna. Om de och endast de är måltavlor idag, så är det inte resultatet av en ny objektiv historisk granskning, utan det beror på den desperata och döende borgarklassens och de förvirrade och desillusionerade före detta revolutionärernas frenetiska kampanj mot socialismen. Och av samma anledning

försvarar vi idag bolsjevikerna för att det är i den historiska objektivitetens intresse, men också för att vi fortfarande är lojala mot den frigörande kampen för socialismen.

Wolfe behandlar verkligen två sidor av Lenins ”syn på partiapparaten” som faktiskt är av avgörande betydelse. Men han skiljer dem åt när de istället borde kopplas samman. Riktigt sammankopplade och inriktade skulle de kasta ett ytterst klagande ljus på bolsjevismen, den ryska revolutionen, dess förfall och stalinismens uppgång och innebörd. Här finns kanske Wolfes mest uppenbara misslyckande. Han fumlar hjälplöst och hopplöst med frågan, när han inte är helt omedveten om dess betydelse. Man kan inte låta bli att undra vad i herrans namn denne man lärde sig om marxismen under alla sina år i den kommunistiska rörelsen – eller sedan dess.

För det första ser Wolfe Lenins åsikt om det ömsesidiga förhållandet mellan den revolutionära rörelsen, det socialistiska medvetandet och arbetarnas spontana kamp, som han beskrev dem i början av seklet, som den

... dogm, ännu med oklar innebörd, [som] var själva kärnan i ”leninismen”. Från den härrörde en inställning till arbetarklassen, till dess förmåga att tänka själv, att lära sig av erfarenheter, till dess förmåga och möjligheter att härska själv, till dess ”spontana” rörelser som kan äga rum utan att partiet med sina socialistiska teoretiker och yrkesrevolutionärer ger order och kontrollerar. Ur den skulle det uppstå en speciell inställning till fackföreningarna, till improviserade strejkkommittéer eller sovjet, till och med till två revolutioner – 1905 och våren 1917 – som inte skulle komma på order utan med överraskning.

På andra ställen hittar Wolfe något annat som utgör ”leninismens’ verkliga kärna, som med en avgrund skiljde honom från mensjevikerna, och suddade bort den dogmatiska linje som skiljde honom från Trotskij.” ”Kärnan” är det här:

Kort sagt, Lenins verkliga svar på frågan: ”vad händer efter att vi får makten?” är *Låt oss ta makten och så får vi se.*

Denna ”kärna” skiljde inte bara Lenin från mensjevikerna, utan också från Marx, och Wolfe pläderar för saken med en korthet, om än inte lärdom, som förtjänar att citeras i sin helhet:

För Marx kan det ha förefallit som att ”statsformerna ... har sin rot i de materiella levnadsförhållandena”, att ”samhällets ekonomiska struktur ... är bestämmande för den sociala, politiska och andliga livsprocessen överhuvudtaget”, och att ”en samhällsformation går aldrig under, innan alla produktivkrafter utvecklats för vilka den har tillräckligt spelrum”. Men Lenins tänkande var inriktat på politisk makt, och trots all hans marxistiska ortodoxi, var sådana formuleringar outhärdliga fjättrar för honom, om de inte utsattes för en riktig bibeltolkning. Och bibeltolkningen ställde bokstavligen Marx på huvudet, tills den marxistiska uppfattningen att ”ekonomin när det kommer till kritan avgör politiken” blev den leninistiska uppfattningen att själva makten, den nakna politiska makten, med tillräcklig beslutsamhet helt och hållet kan lyckas bestämma över ekonomin.

Wolfe har mer att säga om dessa två punkter, men väldigt lite mer.

Det Lenin tänkte om det socialistiska medvetandet och arbetarklassens kamp hittade han inte på och det var inte heller unikt för honom. Det är varken mer eller mindre än varje verkligt socialistiskt partis intellektuella stöd. I ännu djupare mening ligger det bakom själva uppfattningen om ett förnuftigt inrättat socialistiskt samhälle. Ingen utvecklade dessa tankar skarpare och mer djupgående, om än med polemisk glöd, än Lenin, och det var hans speciella bidrag. Men tankarna går tillbaka till

den vetenskapliga socialistiska rörelsens början, tillbaka till Marx och Engels. En verklig granskning av Lenin kunde inte ha undgått att slå fast detta faktum och dra de slutsatser det pekar på. Wolfe kan inte undgå att veta att Lenins uppfattningar var en nästan bokstavig kopia av de som Karl Kautsky hade uttryckt tidigare, precis vid sekelskiftet. Och hans nutida vördnadsfulla beundrare skulle förfasas över att höra att han, i kraft av vad han skrev på den tiden, var själva urkällan till det som obevekligen blev stalinism! Innan Lenin skrev Kautsky:

Många av våra revisionistiska kritiker antar att Marx påstått att den ekonomiska utvecklingen och klasskampen skapar inte bara förutsättningarna för en socialistisk produktion utan också direkt *medvetandet* om dess nödvändighet.... I detta sammanhang framträder det socialistiska medvetandet som ett nödvändigt och direkt resultat av den proletära klasskampen. Men det är oriktigt. Som lära har socialismen givetvis sin rot i de nuvarande ekonomiska förhållandena på samma sätt som proletariatets klasskamp, och framgår precis som denna ur kampen mot det armod och elände för massorna, som kapitalismen skapar. Men socialismen och klasskampen uppstår sida vid sida, inte ur varandra, och under olika förutsättningar. Det moderna socialistiska medvetandet kan uppstå endast på grundvalen av djupgående vetenskaplig insikt. I verkligheten är den moderna ekonomiska vetenskapen lika mycket en förutsättning för den socialistiska produktionen som exempelvis den moderna tekniken, men proletariatet kan trots bästa vilja skapa varken det ena eller det andra; de uppstår båda ur den nutida samhällliga processen. Men vetenskapens bärare är inte proletariatet utan *de borgerliga intellektuella*: den moderna socialismen har ju också uppstått hos enskilda medlemmar av detta skikt, och genom dem överfördes den först till intellektuellt framträdande proletärer, vilka sedan för in den i proletariatets klasskamp, där förhållandena så tillåter. Det socialistiska medvetandet är således någonting som förts in i proletariatets klasskamp utifrån och inte något som framgått spontant ur den. I överensstämmelse härmed säger också det gamla Hainfeldprogrammet alldeles riktigt, att det är socialdemokratins uppgift att inympa hos proletariatet *medvetande* om dess ställning och dess uppgift. Men detta skulle inte vara nödvändigt, om medvetandet av sig självt växte fram ur klasskampen. (Kautskys kursiveringar.) [Citerat ur Lenin, **Vad bör göras**, på marxistarkivet, s 18-19 – öa.]

Till detta bör vi tillägga: inte heller skulle det finnas något behov av en särskild, separat socialistisk rörelse – ett socialistiskt parti – utom kanske för att fylla den inte särskilt meningsfulla funktionen att vara en passiv återspeglning av det virrvarr av ideologisk och politisk förvirring som i en eller annan mån alltid kommer att finnas inom arbetarklassen, åtminstone så länge den är en klass som är utan samhällsmakt och därmed är berövad medlen för att utplåna sin egen underlägsna ställning i samhället. Den hålls kvar i denna underlägsna ställning under kapitalismen med våld – men bara i slutändan, bara i tider av kris. Som regel, både under en demokratisk men till och med under en fascistisk kapitalism, försvarar eller försöker den härskande klassen försvara sig med ideologiska medel.

Kapitalismens hela ”huvudfixande industri” som en marxist vitsigt kallade det, är inriktad på att hålla kvar arbetarklassen i okunskap eller förvirring om sin samhällsställning, eller snarare om de rent kapitalistiska orsakerna till sin ställning, för att dölja det befriande historiska uppdrag som arbetarklassen har och den väg den måste färdas för att utföra det. Så länge arbetarna inte förstår sin samhällsställning och sin sociala uppgift kan deras kamp mot den härskande klassen, oavsett hur stridbara eller massiv den är, bara *modifiera* betingelserna för sin ekonomiska underordning men inte *avskaffa* dem. För att avskaffa dem är arbetarklassens *socialistiska medvetande* oumbärligt (en exakt matematisk formulering av det är varken möjligt eller nödvändigt), vilket betyder varken mer eller mindre än att *den* inser *sin* ställning i samhället idag, *sin* styrka och *sin* plikt och *sin* förmåga

att bygga om samhället på ett socialistiskt sätt.

Dispyten om Kautsky-Lenins tankar i frågan handlar om detta: antingen förvärvar arbetarklassen, organiserad i sina elementära fackföreningar eller inte, detta medvetande genom att det skapas spontant under loppet av upprepade strider för att förbättra sina omständigheter – eller så får de huvuddelen av det, förvisso också under loppet av dessa strider, men med hjälp av de personer som redan har detta socialistiska medvetande och som är förenade (i en grupp, ett förbund, en rörelse ett parti – kalla det vad ni vill) för att överföra det på ett effektivare sätt, i tal eller skrift, till de vars tänkande fortfarande är belamrat med borgerligt skräp, dvs. med den ”huvudfixande industrins” produkter.

Av de som kallar sig för någon sorts socialist finns det idag knappast en enda som klart och tydligt skulle våga försvara den förstnämnda uppfattningen. Precis som i Wolfes fall är det enda man får från antibolsjeviker oärliga anspelningar på den ”speciella inställning” som härrörde från Lenins formulering av ståndpunkten, där det enda bestämda är hån mot själva föreställningen om ett socialistiskt parti – de ”socialistiska teoretikerna och yrkesrevolutionärerna”. De reformister som skiljer sig från Lenin genom att säga, att även om de också är för ett socialistiskt parti, så betraktar de det som arbetarklassens ”tjänare” och inte som dess ”herre” eller ”diktator”, som ett medel för ”socialistisk skolning” av arbetarklassen, vars ”förmåga att tänka själv” de innerligt tror på, och inte i syfte att ”beordra och kontrollera” den uppifrån – de är antingen hycklare eller korkade. Deras dagliga praktik i arbetarrörelsen och inom politiken i allmänhet, kan tyda på att det inte lika mycket är det sistnämnda som det förstnämnda.

Frågan om socialistiskt medvetande som Lenin utvecklade hade en vidare innebörd. Wolfe ser det bara som en källa för att inrätta ett nytt slaveri för arbetarklassen, det stalinistiska tyrannier i namn av ”proletariatets diktatur”. Sanningen är inte bara en annan, utan i detta fall raka motsatsen!

Arbetardemokrati och det fullkomliga förverkligande av demokratin som inviger det socialistiska samhället är inte bara oskiljaktiga från Lenins teorier om det socialistiska medvetandet, utan blir utan dem tomma ord, ouppnåeliga mål, i värsta fall illusioner.

Vilken var den uppenbara innebörden i Lenins envisa hävdande att den socialistiska rörelsens speciella roll var att ”införa” ett socialistiskt medvetande i arbetarklassen? Vilken var t ex den tydliga slutsatsen av Lenins ”Bortsett från socialdemokratins inflytande finns det ingen *medveten* aktivitet bland arbetarna”, som Wolfe åberopar som ett exempel på den ”dogm ... [som] var själva kärnan i ’leninismen’” och från vilken det ”härrörde en inställning till arbetarklassen”? Det *borde* vara uppenbart. De ”socialistiska teoretikernas och yrkesrevolutionärernas parti” var inte utsett att lura de obotligt blinda och obotligt dumma arbetarna att lyfta upp det till makten, så att det skulle kunna inrätta en ny sorts diktatur över dem. Det är helt obegripligt. Det hade tilldelats jobbet att göra arbetarna medvetna om de grundläggande orsakerna till sin utsugna och underordnade ställning under kapitalismen, att göra arbetarna medvetna om sin egen klass’ styrka och få dem att lita till denna styrka och sin klass’ oberoende, att göra dem medvetna om sin förmåga att befria sig från all klassmakt genom att inrätta sin egen regering som en bro till den socialistiska friheten. Utan ett socialistiskt medvetande skulle det finnas proletär aktivitet, men arbetarna skulle fortsätta att vara de som styrdes och aldrig bli fria. För att arbetarna själva ska styra krävs det en medveten aktivitet i riktning mot socialismen.

Vad försöker Wolfe förmedla med sina antydningar? Att Lenin dröjde så eftertryckligt vid behovet av ett parti för att ingjuta ett socialistiskt medvetande eller stimulera ett sådant medvetande i arbetarklassen eftersom han inte trodde på ”dess förmåga att tänka själv, att lära sig av erfarenheter”? Eller på grund av att han var skeptisk mot ”dess förmåga och möjligheter att härska själv”? Förväntade sig Lenin att det gick att fylla detta proletariat som inte kunde tänka och leda med socialistiska uppfattningar med hjälp av intravenösa injektioner? Eller är Wolfe bara lite ... slarvig med sina anspelningar?

Låt oss gå vidare. Lenin var medveten om – han hänvisade till det många gånger och idag är det särskilt viktiga att betona och vidareutveckla det – en av de mest grundläggande och avgörande skillnaderna mellan den borgerliga och den socialistiska revolutionen. En av den förstnämndas mest framträdande kännetecken var att den kunde genomföras utan en tydlig ideologi, utan ett otvetydigt formulerat medvetande från borgarklassens sida, vars sociala system den skulle upprätta. I själva verket kunde den inte bara genomföras på detta sätt, utan allmänt sett är det så den genomfördes.

Den största borgerliga revolutionen, den franska, genomfördes av underklasserna (plebejerna), utan borgarklassen och delvis mot den. Och den konsoliderades av Napoleon, delvis utan borgarklassen och delvis mot den. I Tyskland genomfördes den, det vill säga kapitalismens herravälde över feodalismen säkerställdes, på Bismarcks eller junkrarnas sätt – återigen delvis utan och till mycket stor del mot borgarklassen. Övergången från feodalism till kapitalism i Japan är bara ännu ett exempel på samma fenomen. Men ändå genomfördes, befästes och garanterades den borgerliga revolutionen i alla dessa och andra fall, inklusive där borgarklassen inte höjdes till den politiska makten. Varför? Som Lenin skrev en gång, 1918:

En av de viktigaste skillnaderna mellan en borgerlig och en socialistisk revolution är den omständigheten, att för den borgerliga revolutionen, som växer fram i det feodala samhället, uppstår successivt i det gamla samhällsskicket nya ekonomiska organisationer, vilka så småningom förändrar det feodala samhällets alla sidor. Den borgerliga revolutionen har bara en uppgift, nämligen att röja undan, kasta åt sidan och förintä det gamla samhällets alla fjätrar. I och med detta gör varje borgerlig revolution allt som krävs av den: den påskyndar kapitalismens utveckling. (Ur ”RKP(b):s sjunde, extra kongress den 6-8 mars 1918”)

Men om de borgerliga fjätrarna på produktionen kastas undan och krossas, så garanterar det inte ensamt, och kan det inte garantera, utvecklingen av en socialistisk produktion. Under kapitalismen säkerställs produktionen av den okuvliga tendensen till kapitalackumulation, som inte först och främst avgörs av kapitalistens vilja utan av den blint verkande marknaden som automatiskt styr den kapitalistiska produktionen. Socialistisk produktion är oförenlig med marknadsförhållanden.

Det är produktion för användning och därmed planerad produktion, inte automatiskt styrd av en blind kraft. Med en viss utvecklingsnivå av produktivkrafterna tillgänglig beror *allt* sedan på planering, dvs. på att människor *medvetet* organiserar produktionen och distributionen.

Under kapitalismen avgörs vad och hur mycket som produceras av marknaden, och fördelningen av det som produceras avgörs i grund och botten av förhållandena mellan den klass som äger produktionsmedlen och bytesmedlen och den klass som är skild från dem. Störta kapitalismen, så visar det sig att det inte finns någon marknad som avgör vad som produceras och i vilka mängder, och det finns ingen klass som äger privat egendom.

Fram till den avlägsna dag då alla klasser är fullständigt avskaffade och socialismen fullständigt

upprättad, måste produktions- och distributionsvillkoren med nödvändighet avgöras av politiskt associerade människor – inte längre av den blinda marknaden utan av staten.

Med andra ord, när staten tagit över alla produktionsmedel och kontrollerar dem fullständigt, är ekonomin för första gången underkastad en planerad och medveten kontroll av de som har staten i sina händer. I denna mening *bestämmer politiken ekonomin!* Det kan låta häpnadsväckande för Wolfe, och för alla sorters halvhjärtade halvmarxister. Men om man inte förstår detta enkla och obestridda faktum, då blir hela tanken på att arbetarklassen tar makten för att organisera ett socialistiskt samhälle absurd och till och med meningslös. Under en revolution, men framförallt och mest bestämt under den socialistiska revolutionen, kastas inte bara förhållandet mellan ekonomi och politik om, ställs på huvudet, utan det *måste* också kastas om!

Men om politiken nu avgör ekonomin (återigen inom de givna produktivkrafternas gränser), med andra ord om produktions- och distributionsvillkoren nu avgörs av politiskt medvetna individer eller grupper, så uppstår genast frågan om den bestämmande politikens karaktär. Vad finns det för garantier för att politiken kommer att vara av socialistisk natur så att produktionsförhållandena blir socialistiska (med vilket vi menar socialistiska till sin tendens eller inriktning) och att distributionen motsvarar dem, så att det som produceras är för folkets bruk och inte en liten privilegierad grupp?

Att för detta lita till den goda viljan, de hedervärda avsikterna eller det socialistiska förflutna eller trosbekännelserna hos en grupp planerare som har statsmakten och utesluter resten av folket, är naivt, om inte till och med reaktionärt. Hursomhelst är det ingen socialistisk tanke och förvisso inte Lenins. En *socialistisk* utveckling av ekonomin kan bara säkerställas av de som främst ska gynnas av den, arbetarklassen, och bara om den har makten att ta besluten om produktion och distribution och genomföra dem, följaktligen bara om den har statsmakten. Ty nu avgörs ekonomin av politiken! Och den kan inte få denna makt eller utöva den om den inte är genomsyrad av ett *socialistiskt medvetande*, som bland annat innebär en förståelse av *den avgörande roll* den måste spela i den nya staten, och *därmed och bara med dessa medel*, den roll den har att spela för att säkerställa en socialistisk inriktning på den ekonomiska processen.

Det är därför Lenin, när han skiljer mellan borgerliga och socialistiska revolutioner, betonade det faktum att den bolsjevikiska revolutionen inte hade några *socialistiska ekonomiska förhållanden* ”till skänks”, förhållanden som hade utvecklats under kapitalismen så som kapitalistiska ekonomiska förhållanden hade utvecklats under feodalismen, utan istället en *demokratisk politisk faktor*: ”en framgång [var] helt och hållet ... beroende av förekomsten av redan färdiga organisationsformer för miljonrörelsen. Denna färdiga organisationsform var sovjeterna...” Han tänkte på samma sak när han hävdade att varenda kock skulle bli administratör, så att när alla utövade ”byråkratens” makt skulle ingen vara byråkrat. Och tanken uttrycktes ännu mer talande i hans berömda uttryck att ”sovjeter plus elektrifiering är lika med socialism”. (Det går inte ens att tänka sig att Lenin skulle säga att ett totalitärt fängelse för arbetarna plus nationaliserad egendom är lika med en degenererad arbetarstat!)

Innan bolsjevikerna tog makten hyllade varenda mensjevik och socialistrevolutionär sovjeterna som den ”revolutionära demokratin”. Det var rätt. Dessutom var sovjeterna ett lysande exempel på en spontan rörelse av arbetarna och bönderna själva, som inte upprättades på order av något parti eller enligt deras plan. Wolfe konstaterar, att det utifrån Lenins ”dogm” om det socialistiska medvetandet ”härörde” en inställning till arbetarklassen som inte var lovvärd eftersom den tydligen var ytterst

odemokratisk och till och med föraktfull mot arbetarklassen inklusive ”dess ’spontana’ rörelser som kan äga rum utan att partiet ger order och kontrollerar ...” Som sovjeterna 1917, till exempel? Hur ska vi då förklara att *alla* partier utom bolsjevikerna kämpade för att hindra sovjeterna (den ”revolutionära demokratin”) från att ta hela makten, och arbetade för att de skulle vara ett mer eller mindre dekorativt bihang till den aldrig valda utan själv inrättade Kerenskijregimen?

Trogna mot Lenins ”dogm” var bolsjevikerna de enda som strävade efter att fylla sovjeterna med ett verkligt socialistiskt medvetande, vilket konkret innebar att arbetarna (och även bönderna), som var mer demokratiskt och representativt organiserade i sovjeterna än någonsin både förr och senare i någon annan rörelse i något land i världen, skulle ta ledningen över landet och därmed över sitt eget öde.

Detta exempel på den verkliga ”inställning” som Lenin och hans parti hade till arbetarnas ”spontana” rörelser, till deras förmåga att tänka och lära sig själva, och deras förmåga och möjlighet att själv styra – inte i några teser eller polemiska artiklar eller tal utan under en av de mest avgörande perioderna i historien – är så enastående, så överskuggande, så belysande av Lenins ”uppfattningar” att Wolfe förbigår det. Vi kommer inte att fråga vad denne historiker skulle ha sagt om Lenins ”dogm” om den bolsjevikiska inställningen till den ”revolutionära demokratin” 1917 hade varit samma som, låt oss säga, Kerenskij. Men vi undrar vad han kommer att säga i senare skrifter om den mensjevikiska och socialistrevolutionära ”inställningen” till sovjeterna och den ”dogm” som den ”härörde” från.

Revolutionen 1917 var ett avgörande test för alla politiska partier och grupper. Trots konservativa strömningar bland medlemmarna (alla partier är benägna att vara konservativa om en del av sina ”dogmer”) visade Lenin att han hade kunnat bygga och hålla ihop ett parti som i det mest avgörande ögonblicket var den revolutionära demokratin och revolutionära socialismens konsekventa förespråkare, och den enda ”politiska apparat” som var redo och förmögen att leda båda till seger. Det var detta som drog Trotskij till bolsjevikernas sida och fick honom att ”glömma” sin ”Cassandra-liknande föraning” om hur ”en enda diktator [kommer] att ersätta centralkommittén” och partiet själv.

Om Wolfe konstaterar att Trotskijns föraning ”uppfylldes ödesdigert av historien”, så är det i första hand på grund av hans metod att skilja historien om konflikten mellan samhällskrafter från specifika politiska händelser, eller ännu värre helt enkelt ignorerar den förstnämnda. Faktum är, att oavsett vilka orsaker som det 1903-1904 kan ha funnits eller verkar ha funnits för Trotskij att uttala sin varning, så var huvudinriktningen i hur Lenins grupp eller parti utvecklades, särskilt från och med 1905, rakt motsatt till den som Trotskij fruktade. Apparaten ersatte inte partiet och centralkommittén ersatte inte apparaten och inte heller ersatte diktatorn (Lenin!) centralkommittén. Det är värt att upprepa att den interna partidemokratin och åsiktsfriheten och bolsjevikernas diskussioner *som olaglig rörelse* utan ursäkter kan matcha regimen i praktiskt taget alla andra arbetarorganisationer, lagliga eller olagliga, som någonsin har existerat.

Även här var den avgörande prövningen 1917. Åtminstone skulle man tro det, på grundval av de nästan allomfattande erfarenheterna av sådana frågor. En arbetarrörelse som lider av en dödlig sjukdom – låt oss säga opportunism eller byråkratism – visar vanligtvis inte detta, åtminstone inte klart, under normala perioder, under perioder av socialt lugn eller politiskt förfall, men allra mest katastrofalt för sig själv och sina anhängare under samhällets mest kritiska och oroliga perioder,

framförallt under kriser vid krig och revolutioner. Men just under den kritiska perioden 1917 klarade bolsjevikpartiet testet, och det så bra att Trotskij ansåg det möjligt att överge sina tidigare farhågor om det.

Nå, varför visade sig inte Lenins organisationsuppfattning, som var en av "stalinismens rötter" 1917 på ett sätt som skulle ha fått bolsjevikpartiet att spela en konservativ eller reaktionär roll under revolutionen, vara en broms på arbetarna och bönderna? Frågan är av största intresse. Därför förbigår Wolfe den.

Var bolsjevikpartiet sin uppgift vuxen i början av 1917? Givetvis inte! Men det var inte på grund av Trotskij profetia om Lenins organisationsuppfattning, ödesdiger eller ej. Det var en helt annan av Trotskij profetior som slog in – eller nästan. Flera år tidigare hade Trotskij skrivit att bolsjevikernas formulering "proletariatets och bönderna demokratiska diktatur" hade en revolutionär sida, i motsats till den mensjevikiska synen på revolutionen där det skulle vara proletariatets roll att föra borgarklassen till makten. Men, tillade han, om bolsjevikerna vidhöll denna formulering, skulle den kommande revolutionen visa sin reaktionära sida, dvs. den som hindrade proletariatet från att föra den demokratiska revolutionen vidare till en proletär makt och inledandet av socialistiska åtgärder. Genomdränkta i Lenins gamla formulering antog de flesta partiledarna 1917 en ståndpunkt som lamslog partiets revolutionära möjligheter. Det krävdes en ursinnig kamp av Lenin för att, efter att han hade anlant till Ryssland i april, genomföra den "upprustning" av partiet som till slut säkrade segern i oktober. Men *denna* profetia av Trotskij – eller snarare Lenins upprustning av partiet i riktning mot Trotskij teori – betraktar Wolfe som en av tre källor till ... stalinismen!

Det är ett viktigt faktum att Lenin inte ersatte centralkommittén som diktator i någon av de inre bönder som Trotskij pekade på. Han åtnjöt med rätta en enorm auktoritet bland bolsjevikerna, men den hade han erövat, och han behöll den till slutet av sitt liv tack vare sin intellektuella kapacitet och karaktär som ledare och inte med hjälp av smutsigt manipulerande eller bemäktigande.

1917 gick större delen av partiledningen mot hans berömda **Aprilteser**. Han kunde inte befalla de andra, och drömde heller inte om det. Han vann över dem en efter en, delvis med hjälp av trycket från partimedlemmarna som han övertygade, och delvis genom att övertyga även ledarna. När hans åsikter segrade, både 1917 och tidigare, så var det inte på grund av att diktatorn hade ersatt centralkommittén, och när hans ståndpunkt förlorade, vilket var fallet mer än en gång, så var det inte på grund av att apparaten hade ersatt partiet.

Ändå degenererade bolsjevikpartiet. Sovjetdemokratin ersattes av en speciell bonapartistisk diktatur. Men processen motsvarade inte Trotskij förutsägelse, som Wolfe förvandlar till en abstraktion upphöjd till *n*. När man läser Wolfe skulle man tro att bolsjevikpartiet var någon sorts metafysiskt ting som utvecklades genom en rent intern mekanism, opåverkad av de världsliga krafternas påfrestningar och inflytande.

Det räcker att läsa vad bolsjevikerna sa och skrev under den revolutionära upprorsperioden för att se vilken deras verkliga inställning var till den sovjetiska och socialistiska demokratin, vilka tankar om arbetarklassens självstyre som de av all kraft försökte ingjuta i det ryska folket. Byråkratin uppstod inte på grund av dessa tankar utan trots dem. Revolutionen slungades snabbt in i ett våldsamt inbördeskrig, och om det inte hade varit för bolsjevikerna, inklusive deras "apparat", skulle inte sovjetmakten ha överlevt i 48 timmar, och med största sannolikhet inte ha ersatts av borgerliga

demokrater utan av den tsaristiska reaktion som den engelsk-franska imperialismen stödde.

Inbördeskrig är tyvärr ingen bra grogrund för demokratiska tankar. Krigskommunismens dagar var hårda och strikta. Vid fronten och hemma ersattes fria diskussioner och omröstningar av order. Tendensen till byråkratisk ordergivning tog inte bara över bolsjevikiska ledare utan också basmedlemmar, både bolsjeviker och partilösa.

Ändå kunde sovjetdemokratin ha återupprättats efter inbördeskriget, om Rysslands förbannade underutveckling snabbt hade övervunnits med den hjälp som en framgångsrik revolution i det utvecklade väst skulle kunnat ha bidragit med i stor skala. Den kunde ha vidmakthållits om de mensjevikiska och socialistrevolutionära partierna till att börja med hade allierat sig med den ”revolutionära demokratin” under inbördeskriget och inte med den monarkistiska reaktionen. En av den gamla tidens ryska populisterna utropade en gång: ”Vi kommer aldrig att förlåta enväldet för att det gjorde oss till terrorister.” Med långt större berättigande kunde bolsjevikerna ha förkunnat: ”Historien kommer aldrig att förlåta mensjevikerna och socialistrevolutionärerna för att de anslöt sig till kriget mot sovjeterna och tvingade oss att ersätta sovjeterna med vårt parti.”

Sovjetdemokratin kunde ha återupprättats på ett annat sätt, genom att bolsjevikpartiet åter demokratiserades. Och här är det intressant att konstatera att den stora kampen för partidemokrati inleddes av en framstående del av de gamla bolsjevikerna, som slöt upp kring Trotskij's ståndpunkt. När Zinovjev bröt med Stalin och anslöt sig till trotskisterna kan man säga att huvuddelen av de medlemmar som var mest skolade i den gamla bolsjevismens skola och i Lenins ”organisationsuppfattning”, gick mot den stalinistiska byråkratin, som i första hand representerades av jämförelsevis nya medlemmar eller obemärkta personer som aldrig hade spelat någon viktig roll i partiets liv. Mer eller mindre bra, konsekvent eller ej, gick de gamla bolsjevikkadre mot den nya stalinistiska byråkratins uppkomst. Om de misslyckades så var det inte på grund av Lenins organisatoriska principers övermäktiga styrka, utan en helt annan övermäktig kraft. I förbigående skriver Wolfe:

1905 och 1917, de heroiska år då apparaten var oförmögen att hålla emot det svallande livets flodvåg, lyfte fram Trotskij som flammande folktribun och visade Lenins förmåga att höja sig över sina dogmers begränsande struktur, och förpassade Stalin, apparatens man, till bakgrunden. Men ingen människa kan leva för evigt med feber, och när den tiden tog slut och Lenin var död skulle den hängivne apparatmannens dag komma.¹

Bara i förbigående! Men dessa två meningar innehåller mycket mer insikter än två kapitel i Wolfes bok. Revolutioner är turbulenta perioder just därför att folk är så fria att själv välja sin inriktning och ledare och så svåra att kontrollera av *någon* apparat. Wolfe skriver bara dessa två djupt betydelsefulla meningar och går sedan vidare som om de bara var en slumpmässig samling ord. Han verkar spontant, utan särskild ansträngning, som av instinkt, skygga tillbaka från *socialt viktiga* frågor och yttranden. Men meningarna är viktiga oavsett Wolfe. När massorna under revolutionerna 1905 och 1917 var fria att välja demokratiskt, höjdes Trotskij och Lenin till makten. (Deras namn kan här användas som en symbol för bolsjevismen som den verkligheten var.) Och det är först när massorna var utmattade eller apatiska eller nedbrutna, dvs. när revolutionen följdes av reaktion, som

1 Varför då titeln **Three Who Made a Revolution** [Tre som gjorde en revolution] ? Hittills har bara stalinistiska förfalskare framställt Stalin som en av de som på ett framträdande sätt ledde revolutionen. De *fakta* som Wolfe lägger fram visar att detta är en förfalskning och citatet ovan bekräftar det. Den titel han ger sin bok är därmed helt vilseledande. Det vore förstuds väldigt krångligt att ge en bok en titel som **Två som gjorde en revolution och en som gjorde en kontrarevolution**, men den skulle ha en förtjänst: den skulle vara korrekt.

den stalinistiska kontrarevolutionen kunde segra över massorna *och över bolsjevikpartiet*.

Där finns verkligen ”stalinismens kärna”! Den stalinistiska byråkratin växte inte fram ur en naturlig utveckling av bolsjevikpartiet, som Trotskijs ”profetia” antydde. Dess tillväxt gick parallellt med krossandet av partiet och den krävde just det. Och partiet krossades fullständigt, så att absolut ingenting återstår idag utom det plagierade namnet. Även detta faktum är av så stor betydelse att de antibolsjevikiska författarna förbigår det. Krossat är: bolsjevismens principer, dess program, traditioner, historia, dess personal nästan ner till siste man, inklusive (vad talande det är!) till och med de bolsjeviker som försökte kapitulera för stalinismen, och ja, inklusive till och med den stora majoriteten av det gamla partiets *ursprungliga* stalinistiska fraktion! Bevarat är: partiets namn och några få överlöpare från det gamla partiets andra och tionde rang – det och inget mer.

Krossandet av bolsjevikpartiet innebar ett krossande av det *socialistiska medvetandet*. Måttet på bolsjevikpartiets tillväxt var att detta medvetande ökade bland de arbetare som det hade inflytande över, och i sin tur ökade det bland arbetarna i så måtto som partiet höll fast vid de teorier som Lenin allra tydligast förespråkade. Det är av enormt intresse, att för att den stalinistiska fraktionen skulle kunna utvidga sin första seger i partiapparaten (det var där dess första seger kom) till en seger inom partiet generellt var den tvungen att *översvämma* partiet. Den första stora så att säga offentliga åtgärd som den stalinistiska byråkratin vidtog var det ökända Leninuppståndet, som organiserades direkt efter Lenins död. Hundratusentals arbetare nästan bokstavligen strömmade in i partiet. Vilka var de? Allmänt sett mer konservativa arbetare och anställda, personer som inte hade visat något intresse av att ansluta sig till partiet under de hårda dagarna under revolutionen och inbördeskriget, men som 1924-1925 kunde övertalas att ansluta sig när partiet nu verkade ha konsoliderat sig, nu när medlemskap verkade garantera anställning, privilegier, en karriär. Nästan till sista man kunde byråkratin räkna med dessa nya medlemmar under kampen mot oppositionen, mot bolsjevikerna, deras principer, deras revolutionära och socialistiska och demokratiska traditioner. Det var Stalins första och inte minst viktiga åtgärd för att bokstavligt talat *upplösa* Lenins ”apparat” för att ersätta den med en despotisk polisregim som var den helt främmande. Det första steget var typiskt för de som följde.

Det finns alltså lika mycket rättfärdigande av teorin om att stalinismen hade sina rötter i bolsjevismen, som den utrotade, som det exempelvis finns i den besläktade teori som säger att den socialistiska rörelsen, dess metoder och teorier i allmänhet utgör rötterna till den fascistiska rörelsen och dess metoder och teorier. En antibolsjevikisk demokrat skulle bli rasande om det sistnämnda argumentet fördes fram. Han skulle indignera förkunna att det för att tillbakavisa sådant nonsens räcker med det faktum att hitlerismen krossade de socialistiska organisationerna, fängslade eller dödade deras ledare, förbjöd deras idéer, och så vidare i all oändlighet. Ändå för en så ansedd antisocialist som Frederick von Hayek kyligt fram argumentet att hitlerismens verkliga rötter fanns i det tyska socialdemokratiska partiet, och med samma resonemang, samma jämförelser, samma överlägsna inställning till avgörande fakta som uppvisas av de som hävdar att stalinismen har sina rötter i bolsjevismen. Hayek försvarar ett kapitalistiskt status quo mot statliga ingripanden och är en svuren fiende till socialismen, och han har medel för att misskreditera dess goda namn. De demokratiska eller reformistiska antibolsjevikernas mål är så att säga något mer upphöjt, men de medel de använder för att misskreditera bolsjevismen skiljer sig *inte på något avgörande sätt* från Hayeks.

* * *

Vi är skyldiga läsarna en ursäkt för att denna recension av stalinismens porträtt har fått en så utomordentlig och oförutsedd längd. Vi måste be om överseende och fresta ert tålamod lite till, ty det återstår att ta itu med Isaac Deutschers verk i nästa nummer.² Som ursäkt kan jag bara åberopa ämnets avgörande betydelse. Vi anser oss försvara en sak som har en grundläggande plikt att utföra. På försättsbladet till sin bok åberopar Wolfe som sitt motto Albert Mathiez' fina ord:

Historikern har en plikt både mot sig själv och sina läsare. Han har i viss mån bot för själar. Han är ansvarig för ryktet för de mäktiga döda som han trollar fram och porträtterar. Om han gör misstag, om han upprepar förtal mot oskyldiga eller håller fram sedeslösa eller intrigmakare för beundran, så begår han inte bara en ond handling. Han förgiftar och vilseleder också allmänhetens sinnen.

Mathiez ägnade en stor del av sitt stora verk åt att försvara den stora franska revolutionen och dess jakobiner mot förtalare. Dagens socialister är förpliktigade att försvara den stora ryska revolutionen och dess jakobiner i till stor del samma anda. Hur troget Wolfe har beaktat Mathiez' ålägganden får läsaren av hans bok bedöma själv.

Länkar:

[Texter av/om Max Shachtman.](#)

---

2 Shachtmans recension av Deutschers Stalinbiografi finns på marxistarkivet: [Deutschers Stalin](#) – öa.